

11/04/2016

Avenços en l'estudi de la 'mixticitat': Contrastant la relació entre unions mixtes i integració social

Una investigació pionera del Grup de Recerca INMIX de la UAB fa llum sobre un dels temes que han ocupat als científics socials durant més d'un segle: la relació entre unions/famílies mixtes i integració social. A través de dos projectes de recerca, s'ha pogut saber que aquesta relació és molt més complexa del que tradicionalment s'havia teoritzat. L'estudi posa en relleu el valor socialment transformador de la "mixticitat", alhora que alerta sobre la persistència de divisions ètnic-culturals que dificulten la inclusió i la cohesió social.

Autor: iStockphoto/pixelheadphoto.

L'increment i internacionalització de la immigració dels últims anys a Espanya ha anat en paral·lel a un significatiu augment de les unions mixtes (matrimonis i parelles de fet) entre immigrants i nadius, així com dels naixements de fills d'aquestes unions, en particular en

comunitats autònomes com Catalunya. No obstant això, amb prou feines es coneixen les dinàmiques internes i implicacions socials d'aquest fenomen, i en particular la seva relació amb la integració social, una qüestió que ha ocupat les ciències socials (antropologia, sociologia, demografia, etc.) durant més d'un segle. La teoria clàssica de l'assimilació, sorgida als EUA als anys vint i desenvolupada durant els anys cinquanta i seixanta, ha plantejat que les unions mixtes són un indicador clau –una mena d' "últim test"– de la integració social dels immigrants i minories ètniques, en tant que es considera que faciliten processos com l'expansió de les xarxes personals, la mobilitat laboral o la disminució de la discriminació ètnica i racial.

La realitat, però, sembla ser més complexa, tal com apunta el primer estudi d'aquestes característiques a Espanya, finançat per dos projectes de recerca ("Immigració i unions mixtes: etnicitat i integració social", finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació, CSO2011-23242, i "*E pluribus unum*: immigració, mestissatge i cohesió social", finançat pel programa APOSTA 2011 de la UAB), ambdós liderats per Dan Rodríguez-García, professor del Departament d'Antropologia Social i Cultural, i Director del Grup de recerca sobre Immigració, Mestissatge i Cohesió Social (INMIX), un grup reconegut al 2014 com a Grup de Recerca Emergent per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya (2014SGR-1527).

Per captar la complexitat que envolta aquest fenomen, l'estudi s'ha dut a terme amb una pionera aproximació multi-mètode, aplicant metodologies de recerca tant quantitatives com qualitatives, amb anàlisi documental, explotació de dades censals i treball de camp etnogràfic intensiu, en el qual s'ha aplicat l'observació participant, els grups focals i les entrevistes semi-estructurades a parelles mixtes i endògames i als seus descendents, residents a Catalunya. La mostra ha inclòs set col·lectius immigrants (Romania, Marroc, Senegal, República Dominicana, Equador, Pakistan i la Xina), i s'han analitzat les diferents dimensions (econòmica, política, social, i cultural) de la integració. Entre altres aspectes, s'han estudiat les pràctiques de la vida quotidiana, l'estructura de les xarxes personals, el capital social i cultural, la participació política i social, la identitat i les actituds i els processos de discriminació social en aquestes parelles i també en els seus descendents. L'estudi també avança a nivell terminològic, allunyant-se de la noció clàssica de "mestissatge", amb connotacions força negatives vinculades al passat colonial, per parlar de "mixticitat", un terme adaptat del francès *mixité* i de l'anglès *mixedness*, que tracta el fenomen de les unions/famílies mixtes i els seus descendents en totes les seves dimensions, i que va més enllà del fet demogràfic per centrar-se en els processos socials implicats i en la seva anàlisi com un "tercer espai" de qüestionament i transformació social.

Els resultats de l'estudi, que ja han donat lloc a diverses publicacions científiques d'alt impacte, apunten que la relació entre les unions mixtes i la integració és molt més complexa del que sovint s'ha teoritzat. D'entrada, s'ha constatat que, tot i que l'endogàmia (emparellaments entre persones del mateix país d'origen) és encara predominant, hi ha cada vegada més unions i llars mixtes, tot i que la seva incidència és desigual, amb uns grups amb major incidència d'unions mixtes (p.ex. dominicans) que d'altres (p.ex. equatorians, pakistanesos o xinesos), la qual cosa s'explica tant per factors demogràfics (la mida del grup o la ràtio per sexe) com per trajectòria i projecte migratori, o característiques socioculturals particulars.

Pel que fa a la relació entre unions mixtes i integració, s'ha constatat que és segmentada i multi-direccional; és a dir, positiva i en gran part unidireccional per a alguns aspectes (p.ex. en l'adquisició de la nacionalitat o l'expansió i diversificació de les xarxes personals);

negativa o no rellevant per a altres (p.ex. la inserció laboral, la participació en associacions o la major identificació amb la societat de destí); i bidireccional o d'influència mútua per a altres (p.ex. en l'adquisició de capital cultural i humà, com ara en l'aprenentatge d'idiomes). A més, les diferències en el grau d'integració varien segons factors com el país d'origen del cònjuge immigrant, la durada de la residència, la classe social o el gènere. Així, per exemple, la unió mixta pot donar lloc a una major integració socioeconòmica per uns grups i no per altres, o per a un gènere més que per l'altre. Tanmateix, es pot experimentar simultàniament una major integració en un nivell (p.ex. social o cultural) però no en d'altres (p.ex. econòmic o polític). Aquests resultats apunten no només a la complexitat d'aquesta relació, sinó també a la necessitat de considerar la naturalesa bidireccional dels processos d'integració, així com altres aspectes de la integració –tradicionalment omesos en la investigació en aquest àmbit– relacionats amb la vida quotidiana, com ara l'adquisició de nous valors i normes, noves pràctiques culturals, formes de pensar, o la satisfacció vital.

L'estudi també revela que els prejudicis ètnic-racials no desapareixen necessàriament amb les unions/famílies mixtes. D'una banda, hi ha actituds de rebuig social cap a la formació de parelles mixtes, també per part de les famílies dels respectius cònjuges, i especialment per part de la família del cònjuge nadiu aparellat amb un immigrant que pertany a una "minoria visible" o "grup minoritzat", especialment de països musulmans africans (en particular Marroc) i del sud-est asiàtic (sobretot Pakistan). D'altra banda, els prejudicis ètnic-racials i les actituds discriminatòries (cap al propi grup i altres grups minoritaris) també existeixen dins les pròpies parelles mixtes.

L'estudi també avança resultats sobre la categorització social dels fills/es de parelles mixtes de "grups visibles", que, de la mateixa manera que als fills els progenitors dels quals són els dos immigrants d'aquests grups, se'ls sol categoritzar socialment com a "estrangers" en base a estereotips i prejudicis negatius referits a l'origen, el fenotip (color de pell, accent o indumentària) o la interpretació de la seva cultura. És llavors quan es produeix una "dissonància identitària", on l'auto-identificació com a "català", "espanyol" o "mixt" no coincideix amb la identitat imposada socialment com a "estranger", "negre", "xinès" o "musulmà". Entre els descendents de parelles mixtes amb fenotip "blanc/europeu", en canvi, el rebuig és menor i l'ús del "capital sociocultural mixt" (p.ex. multilingüisme) és més estratègic i avantatjós. Segons l'estudi, la discriminació i la dissonància identitària poden produir al seu torn "identitats reactives", condicionant negativament el sentiment de pertinença, l'ús positiu del capital sociocultural múltiple i, en general, la inclusió social, una cosa que també han assenyalat estudis sobre descendents de parelles mixtes en altres països (per exemple Estats Units, França, Holanda o el Regne Unit). Tot això ens alerta sobre el risc que el "criteri pigmentocràtic" propi d'altres països pugui prendre cada vegada més rellevància en els processos d'inclusió/exclusió social al nostre propi entorn.

En suma, sense negar que el fenomen creixent de les parelles/famílies mixtes pot suposar un motor per a la integració social, en tant que genera processos positius d'entesa intercultural i reducció de les fronteres socioculturals, s'ha constatat que aquesta realitat no implica necessàriament la plena integració ni l'eradicació de les diferències etno-culturals ni les actituds negatives o discriminatòries cap a altres grups. El valor d'aquest estudi, doncs, rau no només en posar de relleu el valor socialment transformador de la mixticitat, sinó també en fer llum sobre la persistència de les divisions ètnic-culturals que dificulten la inclusió i la cohesió social. Segons aquesta investigació, les unions mixtes i els seus descendents constitueixen una espècie laboratori a nivell micro de les relacions interculturals que es donen en la societat en general; un entorn privilegiat per anticipar dinàmiques d'inclusió/exclusió i de transformació social, cosa que fa que el seu estudi tingui

no només un important valor teòric, sinó també aplicat.

***Articles de referència**

Rodríguez-García, D.; Solana, M.; Lubbers, M. Preference and Prejudice: Does Intermarriage Erode Negative Ethno-racial Attitudes Between Groups in Spain? *Ethnicities*. 2016, vol. 16, p. 4. doi: 10.1177/1468796816638404.

Rodríguez-García, D. The Mash of Cultures: Integration and Mixedness. *Social Science Space*. 2015.

Rodríguez-García, D. Introduction: Intermarriage and Integration Revisited: International Experiences and Cross-disciplinary Approaches(Guest Editor). *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 2015, vol. 662, num. 1, p. 8-36. doi: 10.1177/0002716215601397.

Rodríguez-García, D.; Lubbers, M.; Solana, M.; Miguel-Luken, V. De. Contesting the Nexus Between Intermarriage and Integration: Findings from a Multidimensional Study in Spain. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 2015, vol. 662, num. 1, p. 223-245. doi: 10.1177/0002716215598136.

Miguel-Luken, V. de, Lubbers, M.; Solana, M.; Rodríguez-García, D. Evaluation of the Relational Integration of Immigrants in Mixed Unions Based on an Analysis of their Personal Networks. *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*. 2015, vol. 150, p. 151-172. doi: 10.5477/cis/reis.150.151.

Rodríguez-García, D.; Miguel-Luken, V. De. Matrimonis mixtes i fills de la barreja a Catalunya: dels 'xarnegos' als 'café amb llet'? En: Domingo, A. (Coord.) *Migracions dels segles XX i XXI a Catalunya. Una mirada Candeliana*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Benestar Social i Família, Direcció General per a la Immigració. Col·lecció: Ciutadania i Immigració. 2015, vol. 11, Cap. 8, p. 193-218.

Rodríguez-García, D.; Solana, M.; Lubbers, M.; Miguel-Luken, V. De. Immigració, unions mixtes i integració sociocultural: cap a una anàlisi complexa multi-mètode. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*. 2014, vol. 60, num. 3, p. 627-657. doi: 10.5565/rev/dag.125.

Dan Rodríguez

Grup de Recerca en Immigració, Mestissatge i Cohesió Social (INMIX)
Departament d'Antropologia Social i Cultural
Dan.Rodriguez@uab.cat

[View low-bandwidth version](#)